

Administratie

17^E BIJLAGE.

ARCHIEF EN MUSEUM

**1932 VERSLAG VAN
DE GEMEENTE UTRECHT**

administrative

I. ARCHIEF.

In de samenstelling en de werkzaamheden van het personeel Personeel. kwam dit jaar geen wijziging.

Het archiefgebouw bevindt zich in goeden staat van onderhoud. Gebouw.

Het van jaar tot jaar dringender wordende vraagstuk van de uitbreiding der bergruimte van het archief, welke uitbreiding niet alleen noodzakelijk is voor de overneming van een gedeelte van het nieuw-archief, maar ook voor het onderbrengen van de steeds toe-vloeiende aanwinsten voor de bibliotheek over Utrecht, bleef ook dit jaar nog onopgelost. Aangezien het Rijk een afwijzend standpunt bleek in te nemen ten aanzien van uitbreiding van het Rijksarchief-gebouw door aanbouw van een nieuwen vleugel, waardoor aan de wenschen der Gemeente tegemoet gekomen zou kunnen worden, werd besloten een onderzoek te doen instellen naar de mogelijke geschiktheid van eenige bestaande gebouwen voor inrichting tot archief. Daarheen zou dan het oud-archief, vermeerderd met het daaraan toe te voegen gedeelte van het nieuw-archief, kunnen worden overgebracht. Dit onderzoek was aan het eind van het jaar nog loopende.

De brandblusch- en reddingsmiddelen werden volgens de bestaande Brandblusch- en reddings- middelen. voorschriften door de brandweer nagezien en daarbij volkomen in orde bevonden.

*Aan Heeren
Burgemeester en Wethouders
van Utrecht.*

Materieele toestand der verzamelingen.

De in het depot aanwezige archivalia bevonden zich in het algemeen in voortreffelijken toestand. Eenige kladrekeningen der Jacobijkerk, die verkeerdelijk bij net-rekeningen dier kerk ingebonden waren, doch bij het herbinden dier rekeningen ten vorigen jare daaruit genomen waren, werden van een portefeuille voorzien. Het Burgerboek (1715—1805) werd opnieuw ingebonden. Van de protocollen der notarissen konden dit jaar 79 deelen in behandeling worden genomen; hiervan werden 25 deelen in portefeuilles geborgen, 40 deelen ondergingen in meer of mindere mate herstelling, terwijl 14 deelen geheel opnieuw werden gebonden.

De nieuwe aanwinsten van de bibliotheek en de topografische en historische atlassen werden, na beschreven te zijn, op de gebruikelijke wijze in de verzamelingen ingevoegd.

Voor de aanwinsten van den topografischen atlas was het bijmaken van zeven portefeuilles noodzakelijk.

Voortgang der werkzaamheden.

De voorlichting van bezoekers, de behandeling van aanvragen om inlichtingen, de administratie en de onderzoekingen voor den gemeentedienst namen evenals andere jaren zooveel tijd in beslag, dat de werkzaamheden van het tweede stadium der archiefinventarisatie, het klapperen en indiceeren, niet in die mate vorderden als men wel wenschen zou. Vooral het rechtskundig-historisch onderzoek naar het bestaan van rechten op de tallooze watergangen in Pijlsweert was van buitengewonen omvang. De bewerking van den index op de registers van transporten en plechten vorderde niettemin tot 1661, zoodat deze belangrijke reeks registers thans over de jaren 1570—1661 beter voor het gebruik toegankelijk is gemaakt. Door uitgebreide aanvragen van genealogischen aard, die eerder op het terrein van beroepsgenealogen liggen, niet meer voor beantwoor-

ding in aanmerking te laten komen, kon eenige tijd gewonnen worden. Hierdoor kon ook de bewerking van den index op de raads-resolutiën van vóór 1577 weder ter hand worden genomen. Het deel, loopende over de jaren 1569—1572, dat reeds gedeeltelijk bewerkt was, kon daarbij geheel worden afgewerkt.

Voor den gemeentedienst werden onderzoekingen ingesteld en rapporten uitgebracht over: de geschiedenis van het schut in den Oosterstroom; de openbaarheid van de wegen langs het Merwedekanaal, van den parallelweg ten noorden van den spoorweg Utrecht—Rotterdam, van den weg tusschen den Vleutenscheweg en genoemden spoorweg en van den parallelweg ten zuiden van den spoorweg Utrecht—Amsterdam met den overweg daarin naar den 2den Daalschedijk; de stads kleine schulden manuaal no. 167, 168a, 169—171 en 1021, betrekking hebbende op perceelen in de Kapelstraat, op de Biltstraat en in de Gasthuissteeg; den eigendom van de stoep vóór perceel Kalverstraat no. 10; het recht van openbaren weg over de werf vóór perceel Oudegracht no. 79; een eventueele bestemming van de gelden van de Schoenmakersbus en van het fonds van het Marsliedengilde; het karakter der stads kleine schulden, ontstaan uit tinsen van den Omloop van St. Marie; den eigendom van de bestrate strook vóór perceel Heerenweg no. 28, hoek Kruisweg; het bestaan van rechten op de watergangen in Pijlsweert; nieuwe straatnamen en gegevens omtrent personen, naar wie straten genoemd zijn.

Evenals andere jaren werden wederom aan tal van particulieren mondelinge en schriftelijke inlichtingen verstrekt. Geregeld werd het archief ook bezocht door velen, die persoonlijk onderzoekingen kwamen instellen; de aard dier onderzoekingen varieerde van hopelooze erfenisjagerij tot het wetenschappelijk werk van disser-

Gebruik der
verzamelingen.

tatieschrijvers en hoogleeraren. Een groot percentage der gezochte inlichtingen lag naar gewoonte op genealogisch en heraldisch gebied. Van de overige onderwerpen, die een punt van onderzoek uitmaakten of waarover voorlichting werd verstrekt, worden hier vermeld:

reliquieën van St. Willibrord; de grafsteden van de bisschoppen Jan I van Nassau en Floris van Wevelinchoven; een door Adriaan Ram in 1518 gekocht huis; de geschiedenis van foltering en pijnbank te Utrecht $\pm$ 1500—1750; de schepenburgemeester Gerrit Knijff; de wijbisschop Johannes Knijff; Utrecht in 1566/7; aantekeningen in het Raads dagelijksch boek over de verrassing van Loevestein; de statie van Vlaamsche geestelijken te Vianen in het midden der 17de eeuw; het verblijf van den Engelschen bibliofiël Michael Honeywood te Utrecht in de 17de eeuw; de vredesonderhandelingen van 1713; de vestiging te Utrecht van een fluweelmakerij; een 18de-eeuwsche lijst van Utrechtsche predikanten; de opheffing der gilden; de nominatieve staat van de garde d'honneur bij het bezoek van Napoleon aan Utrecht; de aanvang van het faecaliënvervoer door de gemeente; het archief van den Senatus glirium; de handel tusschen Nederland en België; parlementaire geschiedenis omstreeks 1866; de waterverversching en de toestand der openbare wateren te Utrecht; de geschiedenis der Remonstrantsche Gemeente; de Oudkatholieke Gemeente van St. Marie; de Hernhutters; kaarten vervaardigd door E. van Schayck; de dateering van teekeningen der St. Janskerk door D. A. Roosmale; de schilder W. van Drielenburch; het verondersteld verblijf van den schilder Jan Ruyscher te Utrecht; de glasgraveur D. Wolff; de 19de-eeuwsche Utrechtsche zilversmid Th. G. C. Moot; de Buurkerktoren; het Melatenhuis; akten betrekking hebbende op Paushuizen; de geschiedenis van het stadhuis; het zegel van het St. Victorsklooster „in Trajecto”; de

buitenplaatsen Zijdebalen en Oudwijk; het huis Beuckenburgh; de geschiedenis van de Hoogeschool; het studentengenootschap Tandem fit surculus arbor; 6 geteekende familiewapens in Alba Studiosorum; de Utrechtsche erfeniszaak-Van Meekeren en de kosterij van de Buurkerk.

Herhaaldelijk werden archiefstukken, een enkele maal een boekwerk, naar archiefdepots en bibliotheken verzonden ter raadpleging door belanghebbenden. Wederkeerig werden meermalen door andere archieven op verzoek van onderzoekers alhier stukken op het Utrechtsche archief gedeponeerd.

Aan vele aanvragen om afschriften van en uittreksels uit archiefstukken en fotografische reproducties van archivalia of prenten uit de atlassen werd ook dit jaar wederom voldaan.

Aan den inhoud der topografische en historische atlassen werd als naar gewoonte grootere bekendheid gegeven door de geregelde tentoonstelling van een aantal teekeningen en prenten daaruit in de historische afdeeling van het Centraal Museum. Tot dat doel werden dit jaar achtereenvolgens gekozen de fraaie teekeningen van de wallen der stad door J. de Beyer, afbeeldingen van de Bemuurde Weerd, van de voormalige mannenkloosters, van het plein Vredenburg, van de vroegere gymnasiumgebouwen en van de Geertkerk.

In September werd, bij gelegenheid van de jaarvergadering van de Vereniging van Archivarissen in Nederland, den leden der afdeeling Gemeente-archivarissen een kijkje gegund in het archiefdepot, waar vooral de technische verzorging der archivalia belangstelling wekte en de bijzonder fraaie collecties teekeningen van Utrechtsche kerken door Saenredam en van de ruïnen van den Dom en de St. Pieterskerk door Saftleven, zoowel om haar artistieke

kwaliteiten als om de wijze, waarop zij gerestaureerd en opgezet waren en bewaard worden, aller bewondering oogstten.

Aanwinsten
en verliezen.

Aan den dit jaar gestelden eisch, om het jaarverslag zoo beknopt mogelijk te houden, kan ten aanzien van de rubriek der aanwinsten het gemakkelijkst gevolg worden gegeven. In plaats van de gebruikelijke uitvoerige lijst dier aanwinsten worden met het oog daarop slechts de namen der schenkers met erkentelijkheid gememoreerd.

Geschenken dan werden ontvangen:

a. voor de bibliotheek over Utrecht en de algemeene bibliotheek: van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, de Gemeentebesturen van Alkmaar, Leeuwarden en Rotterdam, het Hoogheemraadschap van den Lekdijk Bovendams, de Universiteitsbibliotheek te Utrecht, de Universiteitsbibliotheek te Leiden, het gemeente-archief van Amsterdam, het Historisch Genootschap, het Instituut voor Middeleeuwsche Geschiedenis, de Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het Oud-vaderlandsche Recht, de Vereeniging „Oud-Utrecht”, de Gesellschaft für nützliche Forschungen te Trier, het Rijksmuseum van oudheden te Leiden, het Suermondt-Museum te Aken, het Herzog Anton Ulrich-Museum te Brunswijk, het Metropolitan Museum of art te New York, het Museum of fine arts te Boston, het bestuur van de Oudheidkundige verzameling der Universiteit te Oslo, de N.V. tot instandhouding en beheer der goederen en rechten van het Huis Bergh te 's-Heerenberg, de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer, den Raad van Beheer der Jaarbeurs, de Vereeniging Kinderzorg in het provinciaal ressort Utrecht der Ned. Hervormde Kerk, het Kerkbestuur der Remonstrantsch Gereformeerde Gemeente, de Algemeene Debating-

club van het Utrechtsch Studentencorps, de N.V. Utrechtsche Hypotheekbank, het comité voor de Algemeene tentoonstelling voor handel, industrie en huishoudkunde (A.T.H.I.), de Feestcommissie voor de inwijding van het nieuwe gymnasiumgebouw, de Redactie van de Standaard, de Redactie van den Provincialen Almanak, de Redactie van het maandblad Onze Wijk, Mr. P. Blussé van Oud-Alblas te Dordrecht, Jhr. Mr. J. W. M. Bosch van Oud-Amelisweerd, Mr. J. W. C. van Campen, Dr. P. H. van Cittert, A. J. E. van Ourijck van der Crab te Parijs, Prof. Dr. J. A. Cramer, Mevr. W. Cremer-de Vries, J. W. Deetman, G. A. Evers, Mr. B. de Gaay Fortman te Amsterdam, A. Hallema te Ginneken, Dr. A. van Hulzen, Dr. W. van Iterson te Leiden, Mr. A. J. Labouchere, Prof. Dr. J. W. Muller te Leiden, Dr. R. Post te Rome, Mej. Mr. E. C. M. Prins te 's-Gravenhage, M. N. H. de Ridder te Zeist, Mej. Dr. C. W. Roldanus te 's-Gravenhage, P. T. A. Swillens, Dr. A. J. van de Ven te Arnhem, Dr. J. J. Vleeschhouwer en C. W. Wagenaar.

In het algemeen wordt het goede gebruik in eere gehouden, een exemplaar of overdruk van de publicatie, waarin gegevens, door raadpleging der gemeentelijke verzamelingen verkregen, voorkomen, aan het archief ten geschenke aan te bieden.

b. voor de topografische en historische atlassen:

van den Bibliothecaris der Universiteitsbibliotheek te Utrecht, het Crisiscomité 1931, het gemeentearchief te Leiden, de Redactie van het Jaarboekje der Gereformeerde Kerk van Utrecht, de Directie van den kunsthandel Van Diemen-Benedikt te Berlijn, Dr. W. A. F. Bannier, de firma E. A. van Blitz en Zn., Dr. J. C. Costerus te Hilversum, J. W. Deetman, G. A. Evers, G. van der Gaast, F. Grimmelikhuyzen, Mr. A. Haga te Zwolle, R. Hagoort, Mr. H. C. Hazewinkel te Rotterdam, pastoor E. Lagerwey, A. van de Pol,

Mr. M. J. Schretlen te Aerdenhout, Ir. G. L. van Straaten b.i. te Arnhem, Mr. H. Waller, Dr. A. J. van der Weijde, C. P. A. A. Buyen van Weelderen en de erven van C. G. A. Wijnmalen.

Onder de *aankopen* dient vooral vermeld te worden de fraaie, verzorgde teekening in kleuren door J. de Beyer (1744), voorstellende een gezicht op den wal uit het noordwesten met den Plompetoren en de torens de Vos en de Wolf.

Eenige malen werden van particuliere zijde teekeningen aangeboden (plattegronden, profielen van grondboringen e.d.) uit de tweede helft der vorige eeuw, zonder eenigen twijfel afkomstig van de gemeentelijke administratie. Het ware te wenschen geweest, dat deze teekeningen, die een plaats in de stedelijke atlassen verdienden, rechtstreeks naar het gemeentearchief waren gekomen en niet door koop uit particuliere handen, waarin zij indertijd op de een of andere wijze geraakt zijn.

Met te meer voldoening worde daartegenover vermeld, dat door de welwillendheid van den chef der 2de en 6de afdeeling der Secretarie de onder hem berustende plattegronden van de acht wijken der binnenstad en de buitenwijken K. en M. van 1860, met opgave van de wijknummers der huizen, in de verzamelingen ten archieve konden worden ondergebracht.

In *bewaring* werden genomen van het Utrechtsch Geneeskundig Gezelschap „Matthias van Geuns” ter invoeging in het reeds hier in bewaring zijnde archief van dit gezelschap: een drietal Reglementen (1908) met aantekeningen in handschrift, de notulen van dit gezelschap 1903—1921 en een verzameling autoreferaten 1913—1926.

Tegenover deze aanwinsten stonden geen verliezen.

II. MUSEUM.

Mejuffrouw C. P. van der Bilt, die sinds 15 Augustus 1931 als Personeel. volontaire aan het museum werkzaam was, heeft haar werkzaamheid als zoodanig met 1 Maart geëindigd. In haar plaats werd mejuffrouw F. Bijleveld als volontaire toegelaten. In het overige personeel kwam geen wijziging.

Werkzaamheden van bijzonderen aard aan het gebouw waren Gebouwen. dit jaar niet vereischt. In het gewone onderhoud werd als steeds door den dienst der Gemeentewerken op doeltreffende wijze voorzien.

De onderhandelingen over de huur van een gedeelte van het gebouw der Fundatie van de Vrijvrouwe van Renswoude ter herberging van de afdeeling Nederlandsche en Romeinsche Oudheden kregen in den loop van den zomer haar beslag, zoodat deze huur met ingang van 1 October kon worden aangegaan. In de volgende maanden werden de werkzaamheden, noodig om de nieuwe zalen aan hun bestemming te doen beantwoorden, voltooid, waarna tegen het einde des jaars met het overbrengen der verzameling een begin gemaakt kon worden.

De onderhandelingen met het Departement van Defensie, om weder de vrije beschikking te verkrijgen over het aan het museum grenzende terrein met zijn opstallen, dat als militair magazijn in gebruik is, leidden ook dit jaar nog niet tot eenig resultaat. Steeds meer wordt de ontwikkeling van het museum, die ook dit jaar gestadig aanhield, door gebrek aan plaatsruimte bedreigd. Zoo zal het bestuur van het Aartsbisschoppelijk Museum thans naar andere lokaliteiten moeten omzien om de door haar gevormde collectie van moderne katholiek-religieuze kunst onder te brengen. Het valt zeer te betreuren, dat de verzamelingen van het Centraal

Museum, die doelbewust in het jaar 1921 gecentraliseerd zijn, thans weder uit plaatsgebrek gedecentraliseerd moeten worden.

Brandblusch-
middelen.

De brandbluschmiddelen werden tweemaal door den dienst der brandweer nagezien en beproefd. Een enkele brandslang werd, daar dit noodig bleek, door een nieuwe vervangen.

Materieele
toestand der
verzamelingen.

De materieele toestand der verzamelingen laat in het algemeen niet te wenschen over. Aan het onderhoud der schilderijen werd geregeld de hand gehouden. Aan verscheidene werden door de firma Schuurding en Adama te 's-Gravenhage kleine restauraties verricht. Een belangrijker opdracht aan dezelfde firma was het schoonmaken van het kapitale stuk van Roelant Savery „Orpheus en de dieren”, dat vermoedelijk omstreeks 1615 voor het St. Jobsgasthuis te Utrecht is geschilderd. Eveneens van meer beteekenis was de restauratie van het door legaat verworven schilderij van J. C. Droochsloot „Plundering van een dorp”, welke restauratie aan de firma Gebroeders Douwes te Amsterdam werd opgedragen. Beide werken zijn thans weder in hun oorspronkelijken luister hersteld.

Kleine herstellingen aan museumvoorwerpen werden als gewoonlijk door het personeel verricht.

Voortzetting
der werkzaam-
heden.

De reconstructie van het opgegraven oude schip werd gestaag voortgezet. Was het vorige jaar het bodemstuk opnieuw in den juiste vorm gebracht en waren toen ook de voor- en achterstevenstukken voorloopig aangezet, thans moest de verdere opbouw volgen. Door het aanbrengen van een mal van den eersten huidgang, gereconstrueerd naar de daarvan nog aanwezige stukken, kon de vorm bepaald worden, waarin de zware berghouten, die na den ondergang van het schip gedeeltelijk van den eersten huidgang waren losgeraakt en vervolgens in den loop der eeuwen hun oor-

spronkelijken rechten vorm grootendeels hadden hernomen, moesten worden teruggebracht. Nadat dit met succes geschied was konden zij aan de mallen worden bevestigd. Daarna zijn de voor- en achterstevenstukken en de 36 zware wrangen, die vóór het vervoer van het schip naar het museum eruit genomen waren, weder met nieuwe pennen aan het bodemstuk bevestigd, waarop bij gedeelten de aangebrachte mallen van den eersten huidgang weder werden weggenomen om vervangen te worden door de oorspronkelijke stukken, voor zoover die nog aanwezig waren. Aanvankelijk was het de bedoeling deze stukken te bevestigen op een valschen eersten huidgang van oregon pine, wat noodig geacht werd voor het verkrijgen van een stevig verband. De proef daarmede genomen moest echter door mij worden afgekeurd, daar bij deze oplossing zooveel van het nieuwe hout in het gezicht kwam, dat de indruk van eerwaardige oudheid van het schip geheel bedorven werd. Een nieuwe oplossing werd toen gevonden door het geheele schip van 3 tot 3 meter op te vangen op hoekijzeren steunconstructies, die volkomen het dwarsprofiel van het schip zouden volgen, waarna dan de zwakke deelen van den eersten huidgang zonder bezwaar konden worden aangebracht. De zware berghouten zouden op deze wijze niet op deze laatste behoeven te steunen, maar gedragen worden door de steunconstructies. Aldus is geschied en wel met een uitslag, die volkomen bevredigend mag heeten. Intusschen was ook nog de bovenste huidgang, voor zoover nog aanwezig, aangebracht, terwijl aan stuurboordzijde daarop ook nog een gespaard gebleven gedeelte van de knollijst kon worden bevestigd.

De behandeling van de verschillende deelen van het schip met lijnolie, vermengd met een steeds afnemend percentage creosootolie, later met lijnolie alleen, werd intusschen voortdurend voortgezet. In

het algemeen had deze behandeling op de consistentie van het hout den verwachten gunstigen invloed. Op enkele plaatsen van de overigen merkwaardig goed gebleven berghouten vertoonden zich echter zwakke steeën, waar zelfs deeltjes van het hout begonnen los te laten. In verband daarmede werd overgegaan tot het bijvoegen van lijm aan de olie, waarmede het hout behandeld werd. Dit bleek een uitstekende uitwerking te hebben, waarom besloten werd het geheele schip een tijd lang aan deze bewerking te onderwerpen.

De verdere reconstructie van het schip kan thans weder voortgang hebben.

De werkzaamheden aan den schilderijencatalogus vonden geregeld voortgang. In September kon met het ter perse leggen worden begonnen. Aan het einde des jaars liet het zich aanzien, dat in de eerste helft van 1933 de catalogus zou kunnen verschijnen.

Veel materiaal kon ook dit jaar wederom verzameld worden voor den kaartcatalogus, bevattende gegevens omtrent Utrechtsche kunstenaars. Daar bij het bewerken van den schilderijencatalogus steeds meer is gebleken van hoeveel belang deze fichescatalogus is, werd hieraan bijzondere aandacht gewijd.

Eveneens werd op kaartsysteem gebracht de steeds aangroeiende verzameling fotografieën van werken van Utrechtsche kunstenaars, welke collectie reeds zeer aanzienlijk geworden is en een onmisbaar studiemateriaal biedt.

In de maanden Augustus/September werd de tentoonstelling van werken van H.M. de Koningin ten bate der Nederlandsche kunstenaars, die reeds in de voornaamste plaatsen van ons land was geweest, als slot in het Centraal Museum alhier gehouden. Deze tentoonstelling trok groote belangstelling, zij werd door meer dan 4.000 personen bezocht.

De aanwinsten waren ook dit jaar wederom zeer talrijk. Met de grootste erkentelijkheid moge hier melding gemaakt worden van een legaat van baronesse van Ittersum-Dupper te Vianen; aan het museum viel daarbij het voorrecht te beurt, uit haren boedel een keuze te mogen doen van voorwerpen, die voor plaatsing in het museum in aanmerking kwamen. Behalve een schilderij van J. C. Droochsloot en twee aquarellen van Nic. Wicart kwamen diens tengevolge nog een aantal fraaie meubelen, eenig antiek glaswerk en eenige zeldzame snuisterijen de verzamelingen vermeerderen.

Aanwinsten en verliezen.

De verzameling schilderijen van Utrechtsche meesters, die de kern van het schilderijen-museum vormt, werd zoowel door aankoop als door verkrijging in bruikleen uitgebreid met belangrijke stukken van meesters, die nog niet vertegenwoordigd waren, zooals Andries Both, Maerten Stoop en Abraham Willaerts, terwijl nieuwe werken van J. G. van Bronchorst, Hendrick Ter Brugghen, J. C. Droochsloot, Jacob Duck, Cornelis Jonson van Ceulen, Paulus Moreelse, Jan van Scorel en Jan Baptist Weenix aan de reeds aanwezige werken dier meesters konden worden toegevoegd.

In het bijzonder moge daarbij de aandacht gevestigd worden op het schilderijtje van Jacob Duck „De strijkster”, een waar meesterwerkje van dezen schilder, dat te zamen met een werkje van Andries Both en een schilderij van Maerten Stoop dank zij de medewerking, die wederom van de Vereeniging „Rembrandt” werd ondervonden, kon worden aangekocht.

Ook de verzameling teekeningen, etsen en gravures van Utrechtsche meesters onderging een opmerkelijke uitbreiding, in de eerste plaats met een prachtige teekening van Jan Both, een Italiaansch landschap, en verder met etsen van denzelfden kunstenaar en van Hendrick Goudt, C. van Poelenburgh en J. Kobell en gravures van

Abraham Bloemaert, Crispijn van de Passe en Magdalena van de Passe.

Bijzondere vermelding verdient bovendien een houtsnede door Herman van Borculo van 1538, waarvan het museum het eenige bekende exemplaar ten geschenke mocht ontvangen van den heer F. H. Fentener van Vlissingen. De prent stelt voor een gezicht op Jeruzalem met den intocht van Jezus, ontleend aan het bekende in het museum aanwezige drieluik der familie van Lochorst, dat Jan van Scorel in 1527 voor Herman van Lochorst maakte. Het behoeft geen betoog, dat de verwerving van deze houtsnede voor het museum van de grootste beteekenis is.

De collectie schilderijen van niet-Utrechtsche meesters werd o.a. vermeerderd met een bijzonder paneel van 1523 uit de Antwerpsche school, voorstellende de „Maaltijd van de Heeren van Liere”, dat tezamen met nog twee prachtige portretten van de hand van Cornelis Jonson van Ceulen en een portret van Frank van Borssele in bruikleen werd verkregen van den heer K. G. W. baron van Wassenauer te Ede.

De historische afdeeling werd verrijkt met een fraai schilderijtje van J. ten Compe, een wintergezicht op den Utrechtschen wal bij den Smeetoren, dat in bruikleen werd ontvangen, en een schilderij van P. G. Vertin, een gezicht op de Vischmarkt, dat kon worden aangekocht, en verder met verscheiden bij de slooping van Utrechtsche huizen aangetroffen voorwerpen, zooals potjes, kannetjes, scherven van versierd aardewerk, haardsteenen enz. Voorts ontving het Museum eenige vaandels van opgeheven vereenigingen, haardplaten e.d. en werd een portret-plaquette in gips van den in 1931 overleden orkest-dirigent Evert Cornelis aangekocht.

Aan de Romeinsche afdeeling vielen nog ten deel een wrijfschaal

van roode aarde en een fragment van een schaal in terra sigillata, bij de verbouwing van het perceel der firma Vroom en Dreesmann uit den Utrechtschen bodem te voorschijn gekomen.

De Kunstnijverheidsafdeeling ontving uit het reeds hierboven gemelde legaat van baronesse van Ittersum-Dupper eenige fraaie eikenhouten en notenhouten kasten uit de 17de eeuw, een olijfhouten penanttafeltje van omstreeks 1700, het pendant van een tafeltje, dat baronesse van Ittersum reeds voor jaren aan het museum ten geschenke had gegeven, een reeks van acht 18de-eeuwsche notenhouten stoelen en een aantal 19de-eeuwsche meubelen, waaronder zeer fraaie. Het glaswerk bevat o.a. een aantal gegraveerde wijnglazen, groene Rijnwijnglazen, een liqueurstel en twee compotiers, het aardewerk twee theeserviezen van zwart aardewerk, terwijl bovendien nog allerlei min of meer zeldzame snuisterijen welkome aanwinsten vormden.

Ook de kostuumverzameling werd dit jaar weder belangrijk uitgebreid, onder meer met allerlei ouderwetsche kleedingstukken en accessoires, die ten behoeve van het museum mochten worden uitgezocht uit den boedel van wijlen mevrouw Van Hoffen-Roelants. Bijzondere vermelding verdient ook een japon van donker paarse gebrocheerde zijde van omstreeks 1730, in bruikleen afgestaan door mevrouw L. Royaards-van Haersolte te Oosterbeek.

Voor de afdeeling moderne kunstnijverheid werd aangekocht een fraaie verguldzilveren doos met geëmailleerden deksel, ontworpen en uitgevoerd door Frans Zwollo Jr.

De wisselverzameling van hedendaagsche kunst ten slotte werd door aankoop verrijkt met een schilderij van W. B. Tholen, Landschap bij de Zuiderzee, en door bruikleen o.a. met het portret van kardinaal Van Rossum door Jan Sluijters en een vijftiental schil-

derijen uit de Haagsche school, die mevrouw M. Vinke-van der Liet daarvoor afstond.

De volledige lijst van aanwinsten der verschillende afdeelingen volgt hier thans:

Ten geschenke ontvangen werden:

een schilderij van *J. C. Droochsloot*, De plundering van een dorp, (1626),
legaat van baronesse van Ittersum-Dupper te Vianen,
twee aquarellen van *Nic. Wicart*, Riviergezichten, (2de helft 18de eeuw),
van dezelfde,

een houtsnede door *Herman van Borculo*, Gezicht op Jeruzalem met den intocht van Jezus, (1538),

van den heer F. H. Fentener van Vlissingen,
een teekening van *Joh. Gabrielse*, Portret van Dr. A. J. van der Weijde, (1932),
van mevrouw M. T. van der Weijde-Voorhorst,
twee penningen, aangeboden aan den heer mr. J. E. Enklaar bij zijn aftreden als hoofdamtenaar ter gemeente-secretarie, (1914),

legaat van den heer mr. J. E. Enklaar,
twee steenen met opschrift, afkomstig van een brug over de Biltse Grift aan het eind van de Maliebaan, (1769),

van mevrouw F. J. van Voorst van Beest-Eyck van Zuylichem te De Bildt,

een gevelsteen van het huis De Liesbosch, (1659),

van den heer J. W. Mijnlieff te Scheveningen,
twee schildjes ter bescherming van spijkers in looden dakbedekking, (17de eeuw),

van den heer Jhr. J. C. Martens van Sevenhoven te Almen,
een halfronde haardsteen, (1553), en dertig haardsteen, (1580 en c. 1615),
van de firma Terstegen,

een ijzeren haardplaat met de voorstelling van de Nederlandsche Maagd met den Hollandschen leeuw in den Hollandschen tuin, (1665),

van den heer H. Elzas,

een vaandel van het arbeiders-zangkoor „De Stem”, (1905),

van het bestuur van het arbeiders-zangkoor „De Stem”,

een vaandel van de Utrechtsche Gymnastiekvereniging „Adolf Spiess”, (1885),

van den heer A. H. C. den Bult,

een romeinsche wrijfschaal van roodachtig grijze aarde en fragmenten van een romeinschen schoen,

van den heer R. J. A. F. Dreesmann te Zeist,

een bodemstuk van een terra-sigillata schotel,

van den heer mr. J. Vink,

een kannetje van grauwe aarde met grijze glazuur bedekt, (15de eeuw),

van de firma Leur en Visser,

een kruikje, fabriek Raeren, versierd met zeven schilddraggers in Renaissance-bogen, (2de helft 16de eeuw),

van een ongenoemde,

een kruik van grauwe onverglaasde aarde, (14de eeuw), een kan van roodbruine verglaasde aarde, (16de eeuw), een pot van roodbruine verglaasde aarde op drie pootjes, (17de eeuw), en een vaas van gepolychromeerd aardewerk, (c. 1700),

van den heer J. van der Lip,

een eikenhouten kast, (begin 17de eeuw), een eikenhouten kast, (17de eeuw), een notenhouten kast, (einde 17de eeuw), een mahoniehouten schrijfbureau, (begin 19de eeuw), een mahoniehouten buffetje, (begin 19de eeuw), een iepenhouten tafel met opklapbare bladen, (18de eeuw), een olijfhouten penanttafeltje, (c. 1700), acht notenhouten stoelen, (18de eeuw), drie iepenhouten stoelen, (18de eeuw), twee iepenhouten fauteuils en zes stoelen, (c. 1800), een

handwerktafeltje van tujahout, (19de eeuw), een mahoniehouten theestoof, (19de eeuw), een spiegel in vergulde lijst, (2de helft 18de eeuw), een consoleklok, (c. 1750), een mahoniehouten barometer, (2de helft 18de eeuw), negen gegraveerde en gestippelde wijnglazen, (17de en 18de eeuw), vijftien groene Rijnwijnglazen, (c. 1700), twee kristallen compotiers en een schaal, (19de eeuw), een glazen flesch met rood en goud decor, (19de eeuw), een liqueurstel, (19de eeuw), een glazen theebus, (19de eeuw), zes geslepen kelkglazen zonder voet, (19de eeuw), een geslepen glas op voet, (19de eeuw), twee reukvazen van zwart aardewerk, (begin 19de eeuw), twee theeserviezen van zwart aardewerk, (begin 19de eeuw), een koperen aschbak, (19de eeuw), drie pijpensleden, (19de eeuw) en een zilveren beugel, (19de eeuw),

legaats van baronesse van Ittersum-Dupper te Vianen, een ronde houten stoof en een voetkussen, (19de eeuw),

van mevrouw M. Priesman-Schilthuis te Aerdenhout, een sponningschaaf, (1763), van den heer Duiveman, een notitieboekje met ivoeren dekbladen, (c. 1850), een collectie messen en vorken, gedeeltelijk in étui, (19de eeuw), en een ivoeren papiermes, (c. 1850),

van den heer jhr. J. C. Martens van Sevenhoven te Almen, een zakportefeuille van rood leer, (19de eeuw),

van den heer mr. H. Waller, drie linnen kinderhemdjes, (1811), een neteldoeksch mouwtje, (19de eeuw), een tulen mutsje met Valenciënne kant, (19de eeuw), en een paar neteldoeksch mouwtjes, (1ste helft 19de eeuw),

van baronesse E. d'Aulnis de Bourouill-Twiss, een japon van lichtgroene ripszijde, (2de helft 18de eeuw), een caraco van gebloemde sits, (2de helft 18de eeuw), een rok van geel en bruin gekleurde damast, (2de helft 18de eeuw), een neteldoeksch

japon, (1ste helft 19de eeuw), een japon van mousseline, (1ste helft 19de eeuw), een japon van glasbatist, (c. 1875), een heerenvest, (1ste helft 19de eeuw), een neteldoeksche omslagdoek met kap, (c. 1850), twee shawls van wit gestreept neteldoek, (c. 1850), een katoenen pelerine met kap, (19de eeuw), een katoenen nachtjakje, (1ste kwart 19de eeuw), een tulen muts, (c. 1835), een paar blauw en wit gestreepte zijden kousen, (19de eeuw), een paar kinderschoentjes, (19de eeuw), een paar gebreide ondermouwten, (19de eeuw), twee paar kindermittens, (19de eeuw) en een paar neteldoeksche ondermouwten, (19de eeuw), uit den boedel van mevrouw Van Hoffen-Roelants, een japon van karmijnroode ripszijde, (2de helft 18de eeuw), een rok met Zaansch stikwerk, (2de helft 18de eeuw), twee fichu's, (19de eeuw), drie strooken batist versierd met naaldwerk, (19de eeuw), een houten pijpenkoker, (19de eeuw), een ivoren waaier, (c. 1870) en een zilveren beugel, (18de eeuw),

van mevrouw F. J. van Voorst van Beest-Eyck van
Zuylichem te De Bildt,

een gladde effen kam van schildpad, (19de eeuw) en een waaier, (19de eeuw),

van jkvr. C. R. T. Quarles van Ufford te Bilthoven,
en een mantel van zwarte ripszijde, (c. 1860),

van mevrouw W. J. de Haan-Schomper.

Aangekocht werden:

een schilderij van *Andries Both*, Boerenherberg, (1634),

een schilderij van *Jacob Duck*, De Strijkster, (c. 1650),

een schilderij van *Maerten Stoop*, St. Maarten te midden der armen, X
(2de kwart 17de eeuw),

een schilderij van *Jan Baptist Weenix*, Landschap met ruiters, (c. 1650),

- ✕ een schilderij van *Abraham Willaerts*, Mansportret, (1644),
- een schilderij van *W. B. Tholen*, Landschap bij de Zuiderzee, (c. 1900),
- een schilderij van *P. G. Vertin*, Vischmarkt te Utrecht, (1876),
- een teekening van *Jan Both*, Italiaansch landschap, (1ste helft 17de eeuw),
- twee etsen van *Jan Both*, Rivierlandschap en Landhuis, (1ste helft 17de eeuw),
- een ets van *Hendrick Goudt*, Onthoofding van Johannes den Dooper, (1ste helft 17de eeuw),
- een ets van *C. van Poelenburgh*, Engelen in de wolken, (17de eeuw),
- twee etsen van *J. Kobell*, Drinkende koe en Paard en hond in een landschap, (c. 1800),
- een gravure van *Abraham Bloemaert*, Hl. Magdalena, (1ste helft 17de eeuw),
- een gravure van *Crispijn van de Passe*, Portret van Louise Juliana van Oranje, (1ste kwart 17de eeuw),
- een gravure van *Magdalena van de Passe* naar *Elsheimer*, Latona en de Lycische boeren, (c. 1630),
- een gravure van *J. de Gheyn* naar *Abraham Bloemaert*, Het wonder der broodvermenigvuldiging, (1595),
- een gravure in teekenmanier van *J. Cootwijck* naar *Abr. Bloemaert*, Hl. Hieronymus in gebed, (c. 1750),
- een gravure in teekenmanier van *C. Brouwer* naar *J. Both*, Italiaansch landschap, (18de eeuw),
- een gravure van *T. Matham* naar *G. van Honthorst*, Portret van Adriaan Pauw, (1647),
- een gravure van *C. Visscher* naar *G. van Honthorst*, Portret van Maria, dochter van Karel I van Engeland, (c. 1660),

een gravure van *M. Mozijn* naar *C. van Poelenburgh*, Italiaansch landschap met nymphen, (17de eeuw),

zes reproducties naar gravures van *Jan Both*, *W. de Heusch* en *P. Moreelse*,

een verguld zilveren doos met geëmailleerd deksel, ontworpen en uitgevoerd door *Frans Zwollo Jr.*, (1932),

een portretplaquette van *Evert Cornelis van M. L. Pauw* (gips), (1932),

een sabel met koperen gevest, (1793), en

een potje van grauwe aarde, gevonden in den grond van een huis aan de *Loeff Berchmakerstraat*, (11de eeuw).

Met de verzamelingen werden vereenigd de volgende reeds aan de Gemeente toebehoorende voorwerpen:

twee fragmenten van een linnen behangsel, afkomstig uit een huis aan het *Domplein*, (begin 18de eeuw),

een zandsteen baldakijn, opgegraven op het *Domplein*, (14de eeuw),

een fragment van een familiewapen in zandsteen, opgegraven op het *Janskerkhof*, (15de eeuw),

drie jassen, twee broeken, drie sjako's en modellen van knopen, linten enz., behoorende tot de uniformkleeding der voormalige *Utrechtsche schutterij*, (19de eeuw),

een fragment van een tegel en drie scherven van verglaasd aardewerk, gevonden in den singel bij *Manenburg*, (17de en 18de eeuw).

In bruikleen werden ontvangen:

een schilderij *Antwerpsche school*, De maaltijd der Heeren van *Liere*, (1523), een schilderij *Nederlandsche school*, Portret van

Frank van Borssele (17de eeuw), en twee schilderijen van *Cornelis Jonson van Ceulen*, Portretten van Willem van Liere en zijn echtgenoot Maria van Reigersbergen, (1651),

van den heer K. G. W. baron van Wassenaer te Ede,
een schilderij van *J. G. van Bronchorst*, Musiceerend gezelschap, (midden 17de eeuw),

van den heer H. Prakke te Nijmegen,
een schilderij van *H. Ter Brugghen*, Lachende man, (1ste kwart 17de eeuw),

van mevrouw de weduwe Dr. K. J. Pen te 's-Gravenhage,
een schilderij van *J. ten Compe*, Gezicht op den Utrechtschen stadswal met den Smeetoren, (c. 1750),

van den heer mr. J. Schretlen te Aerdenhout,
een schilderij van *Paulus Moreelse*, Portret van Jan Adriaensz. Leeghwater, (1625),

van de N.V. tot uitoefening van den kunsthandel te
Amsterdam,
een schilderij van *Jan van Scorel*, Doop van Christus, (1ste helft 16de eeuw),

van den heer A. de Hevesy te Parijs,
een gobelin, voorstellende de brand van Troje, (c. 1650),

van mevrouw M. Vinke-van der Liet te Nieuwersluis,
een keukenkast met glazen deur, (einde 18de eeuw),

van den heer Jan van der Lip,
een ijzeren vuurhaak, (18de eeuw), van denzelfde,
een stel koperen gewichten, gevonden te Vechten, (14de eeuw),

van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap,
een potje van grijze aarde, gevonden te Utrecht, (16de eeuw),

van den heer J. A. W. Banning,

een potje van bruine verglaasde aarde, gevonden te Montfoort,
(17de eeuw), van denzelfde,

een japon van donker-paarse zijde, (c. 1750),

van mevrouw L. Royaards-van Haersolte te Oosterbeek,
en tenslotte voor de wisselverzameling van hedendaagsche kunst
de navolgende schilderijen en teekeningen:

Th. de Bock, Boschlandschap, *A. M. Gorter*, Landschap, *B. van Hove*, Stadsgezicht (aquarel), *Isaac Israels*, Amazone, Liggend naakt en Vrouw voor een spiegel, *Jozef Israels*, Zigeunerjongen, *H. M. Krabbé*, Meisjesportret, *J. H. Louis Meyer*, Strandgezicht, *W. B. Tholen*, Boerderij, Havengezicht te Enkhuizen, Haven, Brasemermeer en Landschap en *J. H. Wijsmuller*, Havengezicht te Amsterdam,

van mevrouw M. Vinke-van der Liet te Nieuwersluis,
John Rådecker, Aarden pot,

van den heer J. H. W. Reddingius te Bussum,
Jan Sluijters, Portret van kardinaal W. van Rossum,

van het Aartsbisschoppelijk Museum,
Jan Sluijters, Damesportret en portret van een meisje,

van den heer Dr. H. van der Vuurst de Vries,
en *J. H. Toorop*, Portret van Dr. J. H. Schrörs,

van den heer Anthony Nolet te Nijmegen.

Uit bruikleen teruggenomen werden de navolgende schilderijen:
door den heer dr. C. J. K. van Aalst te Hoevelaken het schilderij *Nederlandsche school*, Mansportret (1597), het schilderij *Nederlandsche school*, Mansportret (17de eeuw), het schilderij *Zuid-Nederlandsche school*, Allegorische voorstelling der ijdelheid, het schilderij *Zuid-Nederlandsche school*, Rotslandschap met grotwoningen; door den

heer F. D. Henny het schilderij toegeschreven aan *Ferdinand Bol*, Elia met den engel en door den heer F. C. C. baron van Tuyll van Serooskerken te Zuilen het schilderij van *Roelant Savery*, Landschap met hert, terwijl uit de wisselverzameling van moderne kunst op hun verzoek weder aan de eigenaars teruggingen: *A. Mambours*, Twee figuren, *Jan Sluijters*, Zittende vrouw, *J. H. Toorop*, Interieur en *Math. Wiegman*, Stilleven met appelen en een flesch.

Bezoek. Het aantal bezoekers van het museum bedroeg 18.384 (v.j. 16.220), waarvan 3.128 (v.j. 3.692) betalenden en 4.416 bezoekers van de tentoonstelling der werken van H. M. de Koningin.

Verkoop museum-uitgaven. Van den catalogus van het Historisch museum werden verkocht 5, van den beknopten wegwijzer door het museum 2.124, van het albumpje met prentbriefkaarten 41 en van de geïllustreerde beschrijving van het Poppenhuis door mej. Fré Dommisse, waarvan de oplage werd aangekocht, 106 exemplaren, terwijl aan foto's voor een bedrag van f 82,50 werd verkocht.

De Gemeente-archivaris, Directeur van het
Centraal Museum,

W. C. SCHUYLENBURG.

